

VĂN HÓA

TRONG SỰ NGHIỆP CÁCH MẠNG

• PGS. TS NGUYỄN TRỌNG PHÚC
Nguyên Viện trưởng Viện Lịch sử Đảng

Trong sự nghiệp cách mạng vẻ vang của Đảng và dân tộc, văn hóa đã có những đóng góp xứng đáng. Văn hóa vừa là một mặt trận, vừa là động lực và cũng chính là thành quả của tiến trình cách mạng.

Khi cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc phát triển thành cao trào, năm 1943, Đảng công bố bản *Đề cương về văn hóa Việt Nam*. Hội Văn hóa cứu quốc, thành viên của Mặt trận Việt Minh, hoạt động tích cực trên mặt trận văn hóa trong cuộc đấu tranh giành độc lập. Có thể coi bản Đề cương như là tuyên ngôn, đường lối văn hóa của Đảng, định hướng đấu tranh trên lĩnh vực văn hóa, tập hợp, cổ vũ các nhà hoạt động văn hóa đứng vào trận tuyến đấu tranh của dân tộc.

Ngày 24.11.1946, tại Hà Nội diễn ra Hội nghị văn hóa toàn quốc lần thứ nhất. Khai mạc hội nghị, Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh: Nền văn hóa mới của Việt Nam phải lấy hạnh phúc của nhân dân, của dân tộc làm cơ sở, phải học những điều tốt đẹp của văn hóa nước ngoài. Làm sao cho nền văn hóa mới phải sửa đổi được những thói xấu như tham nhũng, lừa dối, gian xảo, phù hoa, xa xỉ, làm cho ai cũng có lý tưởng tự chủ, tự cường, độc lập, để dân tộc ta là một dân tộc văn minh, thông thái.

Văn hóa là do con người tạo dựng và sáng tạo ra trong suốt quá trình lịch sử, trong ứng xử với tự nhiên và xã hội, bao gồm văn hóa vật thể và phi vật thể. Chính các giá trị văn hóa đến lượt nó lại hướng dẫn hành vi của con người trở thành những chuẩn mực trong đời sống con người. Văn hóa thuộc phạm trù kiến trúc thượng tầng có khả năng cải tạo xã hội. Các quốc gia, dân tộc có thể giống nhau về chế độ chính trị hoặc ngang nhau về trình độ phát triển kinh tế, khoa học, công nghệ, nhưng rất khác nhau về giá trị và bản sắc văn hóa. Văn hóa bao gồm cả những giá trị truyền thống tức văn hóa truyền thống và văn hóa đương đại. Mới và cũ, hiện tại và truyền thống cần có nhận thức và ứng xử đúng đắn. Chủ tịch Hồ Chí Minh nêu rõ: "Không phải cái gì cũ cũng bỏ hết", cái gì cũ mà xấu thì phải bỏ, như tính lừa dối, tham lam. Cái gì cũ mà không xấu, nhưng phiền phức thì phải sửa đổi cho hợp lý (cưới hỏi, cúng giỗ). "Cái gì cũ mà tốt thì phải phát triển thêm" như tương thân tương ái, tận trung với nước, tận hiếu với dân.

Trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ xâm lược, với đường lối kháng chiến toàn dân, toàn diện, trong đó có kháng chiến về văn hóa, chống văn hóa thực dân, phản động, xây dựng nền văn hóa cách mạng, yêu nước mang tính dân tộc, dân chủ, khoa học và tiến bộ. Mặt trận văn hóa tạo nên sức mạnh chính trị, tinh thần, tư tưởng to lớn cùng với sức mạnh chính trị, quân sự, kinh tế trong chiến lược tổng hợp để chiến thắng những kẻ thù mạnh nhất và tàn bạo nhất, văn hóa, văn minh Việt Nam chiến thắng bạo tàn. Đông đảo các nhà hoạt động văn hóa, văn nghệ từ văn chương, âm nhạc, hội họa đến sân khấu, điện ảnh và nhiều lĩnh vực khác đã tham gia kháng chiến với tất cả trí tuệ, tài năng, bản lĩnh và sự sáng tạo như những chiến sĩ thực sự. Trong Thư gửi các họa sĩ nhân dịp triển lãm hội họa năm 1951, Chủ tịch Hồ Chí Minh nêu rõ: "Văn hóa nghệ thuật cũng là một mặt trận. Anh chị em là chiến sĩ trên mặt trận ấy". Chiến sĩ văn hóa có nhiệm vụ phụng sự kháng chiến, Tổ quốc và nhân dân.

Cách mạng xã hội chủ nghĩa ở miền Bắc (1954-1975) và trên cả nước sau năm 1975 là sự nghiệp khó khăn, mới mẻ. Cùng với xây dựng, củng cố chế độ chính trị, xây dựng, phát triển kinh tế phải tạo dựng những giá trị văn hóa. Mục tiêu lớn là xây dựng chế độ mới, nền kinh tế mới, nền văn hóa mới và con người mới xã hội chủ nghĩa. "Nền văn hóa mới là nền văn hóa có nội dung xã hội chủ nghĩa và tính dân tộc. Đó là một nền văn hóa có tính Đảng và tính nhân dân". Hấp thụ có chọn lọc những thành quả của văn minh loài người, kết tinh và nâng lên một tầm cao mới giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc Việt Nam. Đó là truyền thống yêu nước, kiên cường đấu tranh vì độc lập, tự do, cần cù, sáng tạo, lạc quan, yêu đời, yêu thương con người...

Công cuộc đổi mới do Đảng Cộng sản Việt Nam khởi xướng và lãnh đạo từ năm 1986 đến nay và đã đạt được những thành tựu to lớn cả về kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội và nâng cao chất lượng cuộc sống vật chất và tinh thần của nhân dân. Đảng đã đề ra đường lối *xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*. Đó cũng là một trong 8 đặc trưng của mô hình chủ nghĩa xã hội được đề ra trong Cương lĩnh của Đảng. Hội nghị Trung ương 9 khóa XI (6.2014) đã ban hành Nghị quyết *Về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước*. Mục tiêu là xây dựng nền văn hóa và con người Việt Nam

phát triển toàn diện hướng đến chân-thiện-mỹ, thấm nhuần tinh thần dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học. "Văn hóa thực sự trở thành nền tảng tinh thần vững chắc của xã hội, là sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm sự phát triển bền vững và bảo vệ vững chắc Tổ quốc vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh".

Nghị quyết Trung ương 9 nhấn mạnh: "Văn hóa phải được đặt ngang hàng với kinh tế, chính trị, xã hội", "thống nhất trong đa dạng của cộng đồng các dân tộc Việt Nam", "Phát triển văn hóa vì sự hoàn thiện nhân cách con người và xây dựng con người để phát triển văn hóa". Cần xây dựng con người với các đặc tính cơ bản: *Yêu nước, nhân ái, nghĩa tình, trung thực, đoàn kết, cần cù, sáng tạo*. Xây dựng văn hóa chính là xây dựng con người. Những đặc tính, chuẩn mực con người càng hoàn thiện đó cũng chính là thước đo sự phát triển của nền văn hóa tiến bộ. Cả giá trị văn hóa và con người đều cần có sự giáo dục chứ không tự nhiên mà có. Chú trọng môi trường văn hóa, nhất là vai trò của gia đình, cộng đồng và nhà trường.

Đất nước, xã hội không ngừng đổi mới tiến tới văn minh, tiến bộ, càng nhận thức sâu sắc hơn vai trò của văn hóa và nhân cách con người. Cuộc sống không chỉ cần có ăn ngon, mặc đẹp và các nhu cầu vật chất khác mà còn rất cần cuộc sống văn hóa tiến bộ, nhu cầu về tinh thần, tâm linh, nghệ thuật, cảm thụ thẩm mỹ và ứng xử tinh tế. Trong đấu tranh giải phóng dân tộc hay đổi mới, xây dựng, phát triển đất nước, bảo vệ Tổ quốc, văn hóa đều hướng tới bồi đắp cái tiên tiến, tích cực, cái tốt, đồng thời phê phán, đẩy lùi cái xấu, cái ác, thấp hèn, lạc hậu.

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh hết sức chăm lo xây dựng văn hóa mới và sự nghiệp "trồng người". Người coi mỗi người tốt, việc tốt là một bông hoa đẹp và mong muốn cả dân tộc là một rừng hoa đẹp. Hiện nay, trong xã hội có rất nhiều tấm gương người tốt, việc tốt cần được mọi người học tập, noi theo. Nâng cao chất lượng của phong trào *Thần dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa*. Khi cái tốt đẹp lan tỏa trong đời sống xã hội sẽ đẩy lùi cái xấu, cái ác. Chủ tịch Hồ Chí Minh mong muốn các đồng chí trong Đảng phải có *tinh đồng chí tương yêu lẫn nhau*, mọi người Việt Nam "phải sống với nhau có tình, có nghĩa" và rộng hơn "tình nghĩa năm châu bốn biển một nhà".